

Fogalmak

háromnyomásos

gazdálkodás

borona

ugar

negézeke

szügyhám

patkó

kirajzás

hospesek

jobbágyság

komunna

autonóm

polgárok

patríciusok

plebs

céh

kontár

gilde (gilde)

banca

Levantei keresk.

Hanza-szövetség

kogg

Földrajzi helyek

Champagne grófság

Velece

Genova

Písa

Flandria

Novgorod

Fontos évszámok

1161

1. A városok létrejöttének feltételei

Mezőgazdasági forradalom

- A **XI-XII. SZÁZAD**ra új technikák alakultak ki a földművelésben és újfajta eszközöket kezdtek használni:
 - a kétnyomásost felváltotta a **háromnyomásos gazdálkodás** (tavaszi vetés; őszi vetés; ugar, azaz legelő)
 - a boronával fel tudták lazítani a földet
 - elterjedt a **nehézeke** (asszimétrikus ekevalással, kormánylapáttal, csoroszlyával, ami felhasította a földet)
 - az **ekét** már nem ökör, hanem **ló** húzta szügyhámmal, lábaira a jobb tűrőképesség érdekében **patkót** szereltek

Népességnövekedés

- A **növekvő termelés**nek köszönhetően **nem voltak súlyos éhínségek**, sőt, a fejlődés felesleget termelt
- Emelkedett az általános hőmérséklet, ezért a szőlő- és **gabonatermesztés határa Északabbra húzódott**
- Nőtt a népességszám (38 millióról 75 millióra), a **túlnépesedett területekről** elindult a **kirajzás**
- Az eddig műveletlen területeken (mocsarak, erdők) a **hospesek** (leginkább német telepesek), akik **fejlett mezőgazdasági kultúrát vittek** az adott terület életébe, ezért a földesuraktól **kedvezményeket** kaptak

Jogilag egységes jobbágyság

- Jogilag egységes, de gazdaságilag nem
- Földjét örökítheti, szabadon költözhet**
- A földesúr joghatósága alatt él, neki **terménnyel és/vagy pénzzel adózik**

2. Kialakulásuk

Várostelepítő tényezők

- Városok épültek:
 - folyótorkolat, vagy gázló közelébe**
 - püspöki vagy földesúri központhoz**
 - utak mentén, **keresztvezdékéknél**, zarándokhelyeken

Városszerkezet

- Eleinte fából, majd egyre inkább **kőből készülő városfal**
- A **szűk utcákban** (az emeleteket lépcsőzetesen egyre beljebb építették, a tető szinte összeért) **nem alkalmaztak csatornázást**, emiatt gyorsan terjedtek a betegségek, **sok volt a járvány**

- A kisebb állatok (juhok, disznók, kecskék) a városfalon belül legelték, rontották a higiénit

Önkormányzat

- A városi típusú közösségek leginkább földesúri területeken jöttek létre, de ezek lakói szerették volna **kivonni magukat a birtokosi irányítás alól**, ezért **kommunákba** tömörültek.
 - **Kiváltságaik (privilegiumaik):**
 - **vásátartási jog**
 - **árumegállító jog** (az áthaladó kereskedőnek muszáj megállnia és árusítani portékáját)
- Egyel további lépés volt az **önálló (autonóm) városi önkormányzat** létrejötte, amely a királytól/földesúrtól az alábbi privilegiumokat is megkapta:
 - **egy összegű adózás**
 - választott **vezetőtestület** és tisztségviselők
 - **plébánosválasztás**

3. Városi társadalom

A polgárság rétegződése

- A városlakó polgárok a feudális társadalomban **se nem nemesek, se nem jobbágyok: szabadok**, akik **tulajdonukkal szabadon rendelkeztek**
- Ez azonban feltétel is, nem volt mindenki polgár, aki a városban élt, ahhoz **tulajdonnal kellett rendelkeznie**
- A **patríciusok**, a távolsági kereskedelemben résztvevő réteg, illetve a céhekbe tömörülő **kézművesek rendelkeztek polgárjoggal**, ők adták a város tisztségviselőit is
- A **plebs** betelepült jobbágyokból állt. Az a jobbágy, aki egy évet és egy napot eltöltött a városban, a földesúr már nem követelhetette vissza magának.

Céhek

- A kézművesek **érdekvédelmi szervezetek**et hoztak létre **szakterületük szerint** (pl. pékek, takácsok, szabók, stb.)
- Céljuk nem a termelés növelése, hanem **minden cégtag tisztas megélhetésének biztosítása** volt, ill. magas minőségű termékek előállítására. **Ezért szabályozták:**
 1. az **eszközök** típusát, számát
 2. a **munkaidő** hosszát
 3. a **minőséget**
 4. az előállított áru **menyiségét**
- A **céhtaggá válás folyamata** is a mesterség tökéletes kitanulását és a tagok számának korlátozta.
 - ➔ először **évekig inasként** kellett **szolgálni** egy mester mellett
 - ➔ majd ugyanott **mesterlegényként**
 - ➔ ezt követően hosszú vándorúton idegen mesterek tudását kellett elsajátítani
- A céhenkivületeket, a **kontárokat, elűzték** a városokból
- Ezek a szervezetek fontos szerepet játszottak a város életében. **Nem csak termeltek, de:**
 - ✓ **őriztek egy-egy városfalszakaszt**
 - ✓ **fenntartották a rendet**
 - ✓ **támogatták a városi egyházat**

4. Távolsági kereskedelem

- Ebben az időben a helyi kereskedelmet a piacokon, vásárokokon maguk a kézművesek folytatták, a kereskedő-réteg a távolsági kereskedelmet bonyolította
- **Érdekvédelmi szervezetük** is volt a céhekhez hasonlóan, a **guild**ek

Szárazföldi kereskedelem

- A kereskedelmi útvonalakat nagyban alakították a **zarándokutak**, pl. a Szent Péter római sírjához vezető, **ezek** mentén **szálláshelyek** és **pénzváltók (banca)** jöttek létre
- A két tengeri utat szárazföldivel kötötték össze, amely **Champagne grófság** területén haladt át, így ez a régió kereskedelmi központtá vált

Tengeri kereskedelem

- Fokozatosan előtérbe került, mivel a szárazföldinél **olcsóbb** volt és **biztonságos**. A két fő útvonal a földközi-tengeri és a balti-tengeri volt.

Levantei kereskedelem

- Az észak-itáliai városok (**Velence, Genova, Pisa**) és a keleti népek között folyt a Földközi-tengeren keresztül
- **Keletről Nyugatra** (Itáliába) **luxuscikkeket, fűszereket** hoztak be, amikért **arannyal és fegyverekkel** fizettek

Hanza-szövetség

- Északon a fejlettebb, a Balti-tengeren működő **német kereskedővárosok** **1161**-ben hozták létre **szövetségüket**
- Hajótípusuk, a kogg nagy teherbírású volt
- **Nyugatról** (Flandria) **Keletre** (Novgorod) **iparcikkeket**, posztót és fegyvereket szállítottak
- **Keletről Nyugatra** cserébe **tömegárukat**: mézt, viaszt, fát, heringet, borostyánt